BOSANSKI SINOPSIS

General zataškavanja

Radeći u korisničkoj službi kablovskog operatera Casema (Delft, Nizozemska), nisam mogao ni sanjati da ću se uplesti u špijunski skandal. Vojna obavještajna služba koja vodi unutrašnju borbu za moć u privatnoj kompaniji? To mi nije bilo ni na kraj pameti. Ali upravo to se dogodilo. Tek kasnije sam shvatio šta se skrivalo iza svega toga. Opisao sam svoja iskustva u dokumentarnom trileru General zataškavanja (engl. The Cover-up General*).*

Od 8. juna 1998. godine preko agencije za zapošljavanje radim u Casemi u Delftu, gdje uslužujem internetske klijente. Moja ambicija je, ipak, da služim svojoj zemlji. Kada se prijavljujem za posao oficira pripravnika u marincima, vojni psiholozi hvale moje bogato radno i životno iskustvo, ali me odbijaju uz obrazloženje da je moj karakter ocijenjen kao „previše snažan da bi se slomio".

Početkom jula dvije uposlenice na privremenom radu iz konkurentske agencije dolaze raditi u moj odjel. Obje su povezane s nizozemskim oružanim snagama:

Barbara Overduyn (34) otkriva svima da osim svog privremenog posla radi i za nizozemsku vojnu obavještajnu službu MID. Otvoreno se žali na MID, a posebno je kritična prema prikrivanju ozloglašene rolne filma, koja je zabilježila neuspjeh mirovnih snaga naše vojske u Srebrenici 1995. godine. Barbara me potiče da pratim ovaj skandal. Prema njenim riječima, neki ljudi u vojsci su odlučni da spriječe objavljivanje fotografija. Ipak, ona i njen šef — hrabri pukovnik marinaca — protive se ovom zataškavanju, stav vrijedan divljenja.

Ina (srednjih godina) je suzdržanija. Nakon što joj se omakne da spomene muža, prestraši se kada je upitam za njegovo ime i vojnu funkciju. Ina šuti. Ipak, razgovarajući jednog dana s Barbarom o ljubavi svog života, ona ga naziva „moj Ad". Također, jednom čujem kako se Ina na telefon javlja s „Van Baal" umjesto svog djevojačkog prezimena, nakon čega se opširno izvinjava.

Osmog jula moja šefica mi kaže da je njena propusnica nestala. Teško joj je u to povjerovati, ali sumnja da ju je ukrala Ina.

Nekoliko dana kasnije, dok Barbara nije tu, povede se priča o njenom neobičnom poslu. U šali komentiram: „Ona je špijunka!" Iako je to samo šala, i

to o Barbari, Ina se skameni kao da je razotkrivena upravo ona. Kako Ini više ne vjerujem, odlučujem da joj se u jednom trenutku prikradem dok sjedi za svojim stolom. Vireći preko njenog ramena, vidim kako Ina bilježi Barbarine komentare o rolni filma iz Srebrenice. Potpuno sam zaprepašten.

Dok razgovaramo o svojim karijerama na prvoj zajedničkoj pauzi 14. jula, Barbara mi nudi posao analitičara u MID-u. Moj zadatak bi bio pisanje izvještaja o raspoređivanju naših oružanih snaga. Barbara je uvjerena da mogu dobro opisati različite sukobljene strane.

Sljedećeg dana Barbaru i mene prenu bljeskovi fotoaparata. Tek što je Ina otišla u toalet, uljez nas fotografira dok sjedimo za svojim stolovima. Špijun potom bježi autom koji vozi njegov saučesnik. Svi su u šoku — pozvana je policija. Uljez mora da je koristio propusnicu osoblja jer je ušao u zgradu, a da se alarm nije oglasio. Ali zašto? Na našem spratu ne čuvaju se nikakve poslovne tajne. I zašto registarske tablice auta za bijeg nisu nigdje evidentirane?

Završavam s privremenim poslom — Barbarina i Inina agencija je jeftinija — i počinjem se viđati s Jasperom (21), bivšim kolegom. On mi govori da se Barbara na poslu u Casemi plačući žali da je načelnik MID-a smijenio njenog nadređenog u obavještajnoj službi te da će i ona napustiti Ministarstvo odbrane.

Zabrinut zbog intriga, pišem Nacionalnom ombudsmanu, koji zatim traži od ministra odbrane objašnjenje šta se dogodilo. Poslije toga izlazi izvještaj MID-a u kojem Barbara potvrđuje da me je pokušala regrutirati za MID, ali također tvrdi da sam „potpuno poremećen" i da sam otpušten iz Caseme zbog „neprimjerenog ponašanja". Da se čovjek zapita ko je ovdje poremećen. Činjenica je da mi preporuke u vezi s mojim radom šalju i moja agencija za zapošljavanje i Casema.

U međuvremenu, preko zajedničkog prijatelja, visokorangirani službenik nizozemske Službe unutrašnje sigurnosti (BVD) objašnjava mi intrige:

Kada sam se prijavljivao za posao u marincima, provjerili su mi prošlost i isplivalo je da sam nekada radio kao muški eskort. Psiholozi su me zbog toga morali odbiti i pronaći legalan izlaz. Otuda i nadrealno obrazloženje odbijanja. Ipak, obavještajni krugovi su smatrali da je moje radno i životno iskustvo korisno. Po uzoru na BVD, koji je od mene 1992. godine tražio da seksualno ugađam diplomatama, sada je MID smatrao svrsishodnim da mi se obrati.

Poslije toga, Barbara je raspoređena u Casemu da me regrutira. Ovo je, ipak, prije svega bila varka da se u zamku uhvati ona sama, jer bi bilo lakše da su me jednostavno nazvali. Ina je, naime, angažirana da se također infiltrira i posmatra Barbaru, jer su se pojavile ozbiljne sumnje u Barbarin učinak kao tajne agentice.

Što se Ine tiče, ona uopće nije imala iskustva kao špijunka. Uprkos tome, na ovaj zadatak ju je rasporedio njen visokopozicionirani suprug, koji je bio

odgovoran za zavjeru. Ina se brzo kompromitirala krađom propusnice za provalu i bilješkama o Barbarinom odavanju državnih tajni. Porodična operacija je ipak uspjela. Inine bilješke i uljezove fotografije, koje dokazuju Barbarinu kontroverznu infiltraciju, iskorištene su za pritisak na Barbaru i njenog nadređenog da napuste MID. Unutrašnji otpor zataškavanju Srebrenice je neutraliziran, a Barbara je sumnjala da sam je ja odao.

U junu 1999. godine pišem glavnom javnom tužiocu o lažnom izvještaju MID-a, koji je izdao ministar odbrane. Ministar smjenjuje načelnika MID-a i njegovog zamjenika dvije sedmice kasnije. Uprkos tome, Nacionalni ombudsman objavljuje ministrovu klevetu u svojoj online ocjeni slučaja, a da je nije ni provjerio. On ignorira dokaze koje sam predočio, stvarajući privid da se nikakve intrige nisu dogodile.

Poduzimaju se i druge mjere ometanja kako bi me pokušali ušutkati. Ranije je Barbara naredila Jasperu da me prestane viđati — on je o tome napisao svjedočenja koja su MID dovela u neugodan položaj. Ništa od ovoga se dalje ne istražuje, čak ni nakon intervencije Njenog Veličanstva kraljice Beatrix na moj zahtjev. Moj kontakt u BVD-u objašnjava mi da je nacionalni interes važniji od mog.

Kako vrh vojske nastavlja obmanjivati ministra odbrane, on odlučuje napustiti funkciju u aprilu 2002. godine. Nakon toga cijela nizozemska vlada podnosi ostavku zbog genocida u Srebrenici. Komandant Kraljevske nizozemske kopnene vojske, general Ad van Baal, također odstupa. Prikazan je na naslovnoj strani dnevnog lista *Algemeen Dagblad* s nadimkom „General zataškavanja". Pored njega je njegova odana supruga; prepoznajem njeno preplašeno lice — to je Ina.

Van Baal je godinu dana kasnije u tišini rehabilitiran i postaje generalni inspektor oružanih snaga. Budući da se odavno pitam kakav karakter čini generala, izazivam Van Baala na njegovoj novoj funkciji. Tražim od njega da riješi ovu aferu, koja je započela naredbom da se ukrade propusnica moje

Genocid u Srebrenici i ozloglašena nizozemska rolna filma

Tokom rata u Bosni (1992–1995) Ujedinjene nacije su Srebrenicu proglasile sigurnom zonom za Bošnjake. Bataljonu nizozemske vojske pripala je uloga zaštite enklave. Ipak, grad su zauzele srpske trupe. Nizozemci gotovo da nisu pružali otpor.

Nakon pada Srebrenice, Srbi su deportirali sve Bošnjake iz enklave i ubili više od osam hiljada muslimanskih muškaraca i dječaka. Nizozemski komandanti odgovorni za njihovu zaštitu bili su generali Hans Couzy i Ad van Baal. Ozloglašena rolna filma iz Srebrenice prikazuje srpske ratne zločine. Nizozemska vojska je prikrila ovu rolnu.

šefice. A završila je ušutkivanjem onih koji su kritizirali zataškavanje fotografija koje su snimile njegove trupe, a koje su dokaz predstojećeg genocida. U svom odgovoru Van Baal izbjegava odgovornost — kao što je to uradio u Srebrenici. On me upućuje na ministra odbrane, kojem u martu 2014. predajem primjerak knjige *General zataškavanja* prije zvaničnog objavljivanja.

Moj zaključak: prikrivanje dokaza o ratnim zločinima šteti međunarodnom pravnom poretku i vladavini prava u našoj zemlji. Oružane snage su mi se svojevremeno obratile da pišem obavještajne izvještaje u kojima se opisuju sukobljene strane. U nacionalnom interesu ovime udovoljavam tom zahtjevu — stojim vam na usluzi!

U julu 2015. godine Majke Srebrenice podnose knjigu kao jedno od mnogih svjedočenja u prilog svojoj višemilijardnoj tužbi protiv nizozemske države, kako bi potkrijepile stav da naša vojska dijeli odgovornost za genocid nad njihovim muževima i sinovima te da je prikrila fotografije koje to dokazuju.

Mjesec dana poslije Van Baal tvrdi da je *General zataškavanja* dijelom zasnovan na mašti, ne potkrijepivši tu optužbu. Nikakav dokaz se ne predočava ni kada me Barbara tuži zbog klevete. Ipak, sutkinja — priznajući da nije do kraja pročitala knjigu — zabranjuje je. Uz to izriče i zabranu govora. Zabranjeno mi je da dalje govorim o ovom skandalu, a samim tim i o dijelu vlastitog života, pod prijetnjom penala do 100.000 eura.

Nepokoleban, ulažem žalbu na presudu o cenzuri. S desetinama dokaza dobijam spor po svim tačkama. Žalbeni sud u Hagu ne vidi razlog za sumnju u pažljivost s kojom je knjiga napisana i potvrđuje važnost knjige za javnu debatu o Srebrenici. Kako je veliki publicitet često zaštita za uzbunjivače, pozdravljam i to što se o ovoj pobjedi za slobodu štampe izvještava širom svijeta.

U septembru 2016. godine *General zataškavanja* je ponovo objavljen — ovoga puta s novim poglavljima o mojoj potrazi za istinom i pravdom. Treće, ažurirano izdanje izlazi u aprilu 2022., a prijevod na engleski u aprilu 2024.

Napomena: Uslijed sudskih postupaka, izdanja od 2016. godine nadalje koristila su pseudonim „Monica“ za vojnu obavještajku Barbaru Overduyn. Nakon njene smrti 2024. godine, njen identitet više nije anonimiziran. Pseudonim „Jasper“ ostaje u upotrebi radi zaštite autorova bivšeg partnera.

Saznajte više: generalzataskavanja.com. Cijela knjiga dostupna je besplatno na engleskom jeziku na dedoofpotgeneraal.nl/book.pdf. Borba za istinu i odgovornost se nastavlja.